

BRIDFERTUS

RAMENSIS MONACHUS.

NOTITIA HISTORICA IN BRIDFERTUM(FABRIC. *Biblioth. med. et inf. Lat.*)

Bridfertus, sive *Britfrithus*, Lelando cap. 136 *Brightefertus*, Saxo, Abbonis discipulus, monachus Ramesiensis, circa annum 1000, scripsit in Bedam De rerum natura et De temporibus, commentaria edita tomol Bedæ Operum. Atque eodem pertinet Britfertus Computus Latinorum, Græcorum, Hebræorum, Ægyptiorum et Anglorum, qui exstat ms. in bibliotheca Bodleiana. Ejusdem Vitam sancti Dunstani, archiepiscopi Cantuariensis, an. 988, defuncti, edidit Hønschenius in Actis Sanctorum 13 Maii, tom. IV, p. 345. Præterea Joannes Baleus, centur. 2, cap. 35, memorat ejus librum De principiis mathematicis, et alium De institutione monachorum.

SANCTI DUNSTANI VITA*Auctore B. presbytero coævo, et teste oculato.*

(Apud Bolland. Maii, tom. IV, die 19, pag. 346, ex ms. Vedastino Atrebat.)

MONITUM

Plures iique illustres scriptores Acta Dunstani conscripserunt, quæ indefesso labore conati fuimus nancisci. Ex his antiquissima sunt quæ aliquis Saxonicus apud Anglos sacerdos, qui nomen suum littera B solum significavit (Britfertus fuisse cœnobii Ramesiensis monachum, qui circa annum 980 vixit, conjecta Mabilio) inscripsit Alfrico archiepiscopo Cantuariensi, anno post obitum S. Dunstani octavo ad eam sedem promotus, ac dein anno 1006 e vita functo. Hic in prologo asserit se scribere quæ vel videndo vel audiendo ab ipso didicerat, vel etiam ex ejus alumnis, quos a tenella juventutis ætate ad viros usque perfectos, doctrinarum pabulis decenter instructos, ipsemet educando deduxit. Et num. 39, acturus de ejus obitu: Arbitror, inquit, æquum esse ut ea quæ vel egomet vidi vel audiui, justa Dei admonitione stimulatus, pro posse charitatis enodem. Sed, quod dolendum est, quando deventum est ad exhortationem triduo ante obitum in festo Ascensionis factam, reliqua deerant in pervetusto ms. codice, quem nos Roma anno 1662 reduces in celeberrimo S. Vedasti Atrebatensi cœnobio reperimus et descripsimus.

PROLOGUS.

Perprudenti domino archonti ALFRICO, omnium extimus sacerdotum B. [BRIDFERTUS] vilisque Saxonum indigena, alta polorum gaudia.

Te quidem, pastor præcelse, ob enormitatem divulgatæ peritiæ, propterque magnificam et placidam privilegii dignitatem, ad insuperabilem mihi tuitionem(1)[ante] cæteros quosque, quamvis sint doctrina perspicui, excipiendam secernam: qui quodam luculento competentis facundiæ calamo, decentis æditui, almi scilicet Dunstani, merita monumenta protelare conarer, in incepta gloriosæ vitæ ipsius præconia(2) omnemque hujus opusculi definitionem

Stylus affectata quadam phrasium insolentia obscurus, in prologo, videtur torsisse librariorum et in varia sphalmata præcipitasse; quæ ne nimis torqueant lectorem, eorum aliqua conabor per conjecturam emendare, originaria ms. Astrebatensis lectione huc relata, si quis forte ex eo congruentius aliquid

A degeneri vitiorum stylo, ut cernis, attaminando fedarem, Quapropter primus præ cæteris hujuscemodi dedecus patula protestatione tuæ serenitati profiteor, meque adeo more aligerorum, qui se, priusquam perfectionis vocem emittant, alarum plausibus flagellare videntur, propriis verborum verberibus, tuis provolutus genibus, exonerans affligo. Eatenus, inquam, ut quidquid hac in editione contra orthographiæ normam compositoris vilio usurpatum repereris, imperiali potentia abradere, ac ploranti pinnicula profluentis encausti in melius ob errore reformatum emendare præcipias. Quin etiam utriusque ordinis in utroque sexu sagaces, hanc quoque

B possit extundere: ubi autem sola unius alteriusve voculæ transpositione res agi potuit, non credidi operæ pretium lectorem de mutatione facta monere.

(1) *Ms. Tutiorem.*(2) *Præmia.*

tenuem (3) nostri libelli segetem litterarum pedibus A transmeantes, toto cordis intuitu, tuoque potius (4) suffragio, itidem facere permoneo; astu tamen, ne rari germinis seminaria incaute calcantes deprimant neu interea (dum) in annona depressa petitura olera penitus extirpare nituntur, justa potius plantaria, cum malis pariter secanti intercepta sarculo, eradicando præcidant; sed execrabilia hujus superficiei lolia, quodam levi conamine, passim per locorum spatia negligenter respersa, fundo tenus explodant. Si hæc mihi affectanti præcamina (5)...concedenda persentio, satis gratiosa beneficia rependenda depromo; sin autem invidis æmulum abdicamentis refutata temnuntur, ignoratur utique quid satius inceptem, quam ut propria falcicula, licet sit scabrosa, mutilatione tenuatim obducta, propriam messem sudati laboris pro posse virium piare procedam: si tamen quodam demonstranti digitulo corrigentis indicetur qua parte locorum inserta vitabilis campi vituperia provocatus incidam. Ergo quoniam causa inscitæ id fieri quod volo nequibit, id tandem quod queo velle compellor. Hoc siquidem, ut (ad) optatam prælocuti theologi (6) mentionem (quam lepido facilitatis eulogio, vel, si possim, summam (7) rimatus, capitella omnemque proceram hujusce texturæ seriem, chrysidineo (8) schemate ac bifirmi (9) renitentis electri colore gemmatim disserere, gestiebam) nunc saltem satyrica fatuitate gressuque lapsandi quasi minus sapiens vacillando incedam. Melius tamen tantæ vitæ venustatem idoneis compositoribus (ni beati antistitis imminentem iram perlimescam) conscribendam reservo; quia non summa proficiente, quoquam in hujus cosmi situ præstantior; ast personis omnibus, divo carens dogmate, despectior. Nam e prudentibus neminem liberali eruditum ingenio propemodum pernoscis, qui tam deformi facundia in scribendis prologis, ut ego, videatur abuti. Has tamen sequentes paginulas, parvo capacitatis fomite utcunque compositas, fidsissima fidelium attestazione purgato (10), si qua propria temeritate effigiata insignia in his me conseruisse diffidas, nisi forte quæ vel videndo vel audiendo, licet intellectu torpenti, ab ipso didiceram; vel etiam ex ejus alumnis, quos a tenella juventutis ætate ad viros usque perfectos, doctrinarum pabulis decenter instructos, ipsemet educando deduxit. Acceptes, obsecro, sola septus connexionione charitatis, horum apicellorum tenuem congeriem,

(3) *Terrem, forte terream.*

(4) *Potitus.*

(5) *Præcamina* addunturque hæc verba, *quiscunque e nebulosorum corculis*, quæ videbantur posse abesse, donec felicior conjectura intelligibilem sensum reperisset.

(6) Videtur *S. Dunstanum* quem supra *decentem ædituum*, quasi *dignum domus Domini custodem*, appellarat hic nominare *theologum*.

(7) *Summorum rimatum.*

(8) *Chrysidineus*; an dicitur quasi *aureus* vel *auro intextus*?

(9) Prosa scilicet et versu, atque ita deinceps

vix ebenina (11) titulatione styloque fuscanti concretam, contra omnes invisorios æmulos invicta propugnatione tuendam, non favorio deditam rumusculo, sed tuæ specialiter sublimitati collatam. In hac quippe litterali planitie, mentem magis spontaneam ambientis, quam agrestem componentis ignaviam, explorari (12) depono: teque, sine tuæ offensionis molestia, moneo, tanti Patris virtutibus informari, exemplis ejus instrui, moribus muniri, disciplinis justificari: ut cujus exstitisti successor in terris, ejus merearis perennis esse confessor in cœlis, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui cum cœterno Patre sanctoque Spiritu vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT PRIMUM.

B *Ortus, educatio, studia, mora in aula regis, et inde expulsio.*

2. Cum multorum temporum a vero cultu Christianæ religionis vacua transisset curricula, quibus vetusto errori ritu gentilitatis gens Anglorum magis quam Christo Creatori cunctorum mancipari decernebat, misericors Dominus, ne factura sua, laqueis irretita diabolicis in æternum damnata periret, salutis æternæ remedium ejusdem cæcitati prospexit, ac venerandum Patrem Augustinum (13), a beato papa electum Gregorio, ad hujus partes patriæ miseratus destinavit: qui sagaci mentis ingenio inde conversam plebem fidelium, hæredem sociaret beato contubernio angelorum. Mox igitur ut vir Dei inter insciæ nationis vepres sulcum celeberrimæ doctrinæ vomeremque Dei visitationis infixit, et triticeum sanctæ Trinitatis semen inseruit; sic vipersum pereuntis lolii germen ab hac extirpavit, ut ulterius dumosi ruris rudera in ea pullulare prohiberet, et dignos Deo pœnitentiæ fructus documento pariter et exemplo debere offerri demonstraret. Itaque, qui ante eam spreverat, credidit Domino universus Albionum populus, et adjunctus est per veræ fidei agnitionem Deo suo. Hic autem, sine cujus sollicitudine parvi non succumbunt passeris, curam optimæ proventionis ob suæ statum conditionis ipsi deinde adhibuit. Elegit namque venturis ad se exinde liberis nutritios, reges, pontifices, duces, decanos, præpositos, cæterosque Ecclesiæ suæ rectores, qui post emensa singulorum spatia gregem Deo renatum sub pacis custodia regerent cum justitia.

3. Inter hos præcipuos regis prælationis viros, quem Christianissimi et orthodoxi multi regnando varios versus, sed metro perquam vacillanti invenies contextui Vitæ admistos: quod mox appellare videtur satyricam fatuitatem.

(10) *Purgabo.*

(11) *Ebenina titulatione* indicari puto *scriptionem per atramentum* (est enim *ebenum* colore nigrum) et sic supra *usurpavit plorantem pinniculam profluentis encausti.*

(12) *Explorare.*

(13) *Coluntur S. Augustinus* infra 26 Maii, et *S. Gregorius* 12 Martii, a quo ille missus venit in Angliam anno 597.

præcesserant, quorum nunc nomina difficultas non sinit rimari per singula, gloriosus rex Æthelstanus (14) annis succedentibus est rex Anglorum annumeratus. Hujus igitur imperii temporibus oritur puer strenuus in Westsaxonum finibus (15) : cujus pater Heorstanus (16), mater vero Cynedrydis vocitatur. Quem pii parentes, sacri baptismatis undis renatum, Dunstanum vocaverant. Crevit itaque puer, et effectus est tam Deo quam hominibus charus. Erat autem quædam regalis in consinio ejusdem præfati viri insula, antiquo vicinorum vocabulo Glastonia nuncupata, latis locorum dimensa sinibus, piscosis aquis stagnisque circumducta fluminibus, et plurimis humanæ indigentiae apta usibus, atque sacris (quod maximum est) Dei dicata muneribus. In ea siquidem ipsius loca primi catholicæ legis neophyti antiquam (17) Deo dictante reppererunt ecclesiam, nulla hominum arte constructam, imo humanæ salutis cœlitus paratam : quam postmodum ipse cœlorum Fabricator multis miraculorum gestis multisque mysteriorum virtutibus, hanc sibi sanctæque genitrici suæ Mariæ consecratam fore demonstravit. Huic etiam aliud addiderunt opere lapideum oratorium, quod Christo ejusque apostolo S. Petro dedicaverunt. Porro dehinc universorum circumquaque fidelium frequentia colebat, et jam dictæ insulæ pretiosum locum humiliter frequentabat. Contigit ergo hujusmodi causis prædictum virum Heorstanum, comitante secum beato puero Dunstano, transire Glastoniam, et cum inibi causa orationis pernoctarent, ecce suavis imi soporis felicem obtexit pausatio puerum viditque mentis excessu quemdam senem niveo candore vestitum, per amœnase sacri templi atria ducentem, ac monastica ædificia, quæ post per ejus pastoratum ædificanda fuerant, demonstrantem, eo ordine quo nunc statuta referuntur fuisse.

4. Postea vero religiosi pueri Dunstani parentes sacris eum litterarum otii contulerunt studentem : cui confestim Dominus tantam in his largitatis suæ conferre dignatus est gratiam, ut cœtaneos quosque præcelleret, et suorum tempora studiorum facili cursu transiliret :

Sed quod contulerat sibi signum summa Majestas,
In studiis ipsis parvo pro posse patebo.

Contigit hunc laborare diu nam febribus arctis,
In tantum ut phrenesis morbum pateretur amarum,
Inmemor atque sui per deliramenta nugarum,

(14) Æthelstanus patri suo Edwardo seniori, anno 924 mortuo, successit. Ita passim omnes. Solum in Chronologia Saxonica, Bedæ Historiæ subnexa, refertur hoc ad annum sequentem.

(15) Secuti Wigorniensis, Dunelmensis, Westmonasteriensis aliique his verbis : *Cujus temporibus oritur puer strenuus Dunstanus in Westsaxonis finibus, scilicet in Somersettensi comitatu.*

(16) Heorstanus, aliis Herstanus : at Cynedrydis aliis, Kynedrida, Kinedrita et Chinedrita.

(17) De hac antiqua traditione Glastoniensis Ecclesiæ, in citato Somersettensi comitatu sitæ, egimus Kalendis Martii ante Vitam S. Davidis archiepi-

A Plurima verborum vacuo jactasset ab ore.

Cladibus his fessus committitur et mulieri

Cuidam, quæ tereno tunc suppeditaret alumno,

Et curam gereret sub ea ne peste periret.

At memorata lues puerum super alta premebat,

Ut velut exanimis jacuisset ad ultima stratus.

Omnibus et membris fleret quasi jam moriturus.

Cumque diu sic mole mali gravaretur operti ;

Eccerepente movens abiit (18), propereque resurgit,

Fustem ac surculeum rapuit tunc forte repertum ;

Quo cum percutiens ambabus partibus auras,

A canibus rabidis quasi se defenderet, ibat.

Sic quoque nocte ferunt ut ad usque peribola templi

Solivagus properaret, et inde veniret ad altos

Ascensus graduum, quo scandere summa solebant

B Artifices operum, qui cum discrimine grandi

Ipsius, heu timidi ! texere cacumina templi.

Illic, ut validus, summam conscendit in arcem,

Et nimis incaute super hac stetit atque meavit.

Sed Domini pietas rapuit de fastigiorum

Casibus insontem ; ponens quoque inde deorsum

Incolumem membris, salvum, sanumque locatum

Intus in hoc idem templum, de culmine vectum ;

Quo duo custodes pariter de more cubabant,

Ut simul inter eos pausaret tertius ille.

Ipse tamen nescivit, qua ratione veniret,

Excogitare modum, vivensque sub æthere quisquam.

Ostia nam templi nulli patuere meanti,

Arcuit ast eadem ferrum sub cortice durum (19).

C Optime nunc lector, celeri sermone fatere,

Quid tibi veridico videatur in hoc pusione :

Si talem dubites superum conscendere templum ;

Qui hic clausis foribus pro salvatione ruinæ

Conditur in templo, (ut) redimat de labe maligna

Postea per plures et mittat ad æthera turmas,

Dogmata distribuens, nec non exempla relinquens.

Exurgat patiens humilis, ruat atque superbus.

Nam quanto erat crescendo sublimior, tanto acuitatis ingenio locupletior ; quantoque roticulis annorum maturior, tanto Dei dilectione ferventior ;

quanto vero in divinis laudibus assuetior, tanto perseveranti animo instantior.

5. Videntes itaque parentes prænominati tantam sui excellentiam filii, dignum sibi clericalis (20)

D imposuere censuram officii, inque famoso Glastoniensi Ecclesiæ sociaverunt cœnobio ; quatenus ibidem die noctuque Deo Deique genitrici deserviret Mariæ, tempore continuo. Jamque disciplinis in-

scopi Menevensis, num. 12.

(18) Adalardus Blandiniensis, *cœlesti, imo angelica, ut vere credi fas est, medela pristinae salutis est reditus.*

(19) Idem Adalardus addit : *At matrona, cujus curæ ægrotans est creditus, usque ad transcensum pinnae indefessa exploratrix cuncta prospiciens cœlesti prodigio fidele testimonium perhibuit. Miraculum plane divinum, cujus cum se pius pernegaret conscius, totum constat cœlitus peractum, et totum fuisse deificum.*

(20) Ms., clericatus.

xus Deificis, florentes suæ pubertatis annos evicta A juventute calcavit : et justus in domo Dei sui, sicut cedrus Libani, vigoribus virtutum floruit : inque divinis plantatus atriis, incrementi sui robora singulis diebus protendebat ad sidera. Interea tam magna suæ constantiæ fama regis in palatio patuit, ut longe lateque magnificis rerum laudabilium divulgaretur indicis. Non autem hujus mundi vanos captabat favores, sed copiis virtutum præventus illam æterni Regis gloriam ab intus gestabat, quam sibi pollens sapientia, docto digito donorum spiritalium, varietate etiam studiorum, nec non gemmante nitore aureorum ornatuum, dictavit. Nam multa sacrorum et divinatorum voluminum præta, velut apis ingeniosa, sic rapido cursu capacis ingenii pervolavit, ut mentem potius quam corpus divinis reficeret B lectionibus, et receptaculum casti pectusculi, sancti Spiritus flatu perfusum, gustu neclareo devote suppleret sensum. Porro Hibernensium peregrini locum, quem dixi, Glastoniæ sicut et cæteræ fidelium turbæ, magno colebant affectu, et maxime ob B. Patricii (21) junioris honorem, qui faustus ibidem in Domino quievisse narratur. Horum etiam libros rectæ fidei tramitem philosophantes diligenter excoluit, aliorumque prudentium, quos ab intimo cordis aspectu Patrum sanctorum assertionem solidatos esse persensit, solubili semper scrutamine indagavit. Ita vero vitæ suæ studium coercebat, ut quotiescunque divinæ Scripturæ libros scrutaretur, Deus cum eo pariter loqueretur ; quoties autem, C curis sæcularibus solutus, orationum otis mulcebatur, ipse cum Domino pariter fari videretur.

6. Igitur dum hæc exercitia bonorum operum secum agerentur, nonnulli priorum sodalium et palatinorum, tum quam maxime vero consanguineorum suorum, qui salutiferis actibus ejus invidabant, sanctæ vineæ vitem palmitemque, ad cælestia regna tendentem, beatum videlicet Dunstanum in Christo pollentem, linguis acutis serpentium morsibusque dirorum dentium, ut hirci setigeri, rodere vel præcidere conati sunt. Conflabant enim sub livido antro nævosi pectoris inopinatum in eum scabiem mendacii, dicentes illum ex libris salutaribus et viris peritis, non salutem animarum profutura, sed avitæ gentilitatis vanissima didicisse carmina, et historiarum frivolas colere incantationum nœnias. Huic autem morbo mendacii beatus tiro semper D Christum opposuit, qui omnia, antequam fiant, novit : in cujus persona benignus propheta David, et fidelissimus ejus testis, oraculo præventus Spiritus sancti, in falsos auctores Dominicæ passionis ita inquit, ait : *Insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi* (Psal. xxvi, 12). Et iterum : *Qui quærebant mihi mala, locuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur* (Psal. xxxvii, 13). Et

(21) Jocelinus in Vita S. Patricii apostoli Hiberniæ a nobis 17 Martii illustrata, num. 163, enumerat inter hujus discipulos, qui ejus Acta conscripse-

A ipse Dominus in Evangelio ait : *Beati eritis cum vos oderint homines, etc.* (Luc. vi, 22). Et auditoribus suis : *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret ; quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus* (Joan. xv, 19). Itemque : *Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Gaudete in illo die et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis* (Matth. v, 11). Hac ergo servus Dei Dunstanus firmissima sponsione confortatus, velut homo surdus et quasi vocem objurgationis non curans, effectus est : cum vix unquam canibus contra se latrantibus aperuerit os suum per amaræ increpationis eloquium. Ipsi vero in machinamento malitiæ perseverantes, criminati sunt illum falsa quadam objectione coram rege, impetraveruntque ut ab eorum consortio pelleretur : quem si sanæ mentis essent, unice dilexissent. Deinde atrocissima impietatis prævalescente rabie, rapientes insontem quadrifidis membris, velut ovem patientem, manibusque ac pedibus restrictum, projecerunt in lutulenta palustrum loca : et ut eum in furoris sui dementia contemptibiliorem efficerent, pedibus superimprimebant : quousque, secundum voluntatis eorum malitiam, in fetenti volutabro dehonestarent. Illis autem recedentibus, vix ipse e palude fluminis quasi depicatus surrexit : et ad quemdam amicorum, uno inde distantem milliario, ut ibi se ablueret, venire disposuit. Occurrerunt vero illi canes ejusdem acerimi : et quoniam luto deturpatum, magis monstrum quam hominem putaverunt, crudeli latratu hunc invaserunt : tamen ut blandientis vocem audierunt, mox (esse) illius ex eo tantummodo reticentes agnoverunt. Tunc ille secum ex profundo cordis suspirio ingemiscens, ait : *O sæva propinquorum meorum vesania, in caninam sævitiam de dilectionis humanitate mutata ! Nam irrationabilis canum natura humanitatis mihi dilectionem cauda blandienti exhibuit : propinquitas vero humanitatis oblita, canum mihi infestantium severitatem inseruit ; sic improbus ordo amborum in utrisque mutavit justam viam.*

CAPUT II.

Monachus S. Dunstani. Gesta et pius obitus Æthelfledæ viduæ. Antiphona ex cithara prolata.

7. Intellexit igitur ille avitus humani generis inimicus, memoratum juvenem, per sinistros nuntios invidorum sodalium quos miserat, pravis voluntatibus suis parum cessisse, quibus in eum insidiantibus armis dimicare inchoavit ; sed quanta sibi tentamentorum luctamina ingesserit, sequens libelli hujus pagina partim intimabit. Primum enim mulierum illi injecit amorem, quo per familiares mulierum amplexus mundanis oblectamentis frueretur.

runt, S. Patriciam filiolum ejus, qui, post decessum patris sui Britanniam remeans, in fata decessit et in Glastoniensi ecclesia sepultus est honorifice.

latera propinquas ipsius Elphegus (22), cognomine Calvus, præsul quoque fidelis, petitionibus multis et spiritualibus monitis eum rogavit ut fieret monachus. Quod ille instinctu præfati fraudatoris renuntians, maluit sponsare juvenulam, cujus quotidie blanditiis foveretur, quam more monachorum bidentinis indui panniculis. Ut autem vir Dei verba abnuentis audivit, mox ex imo pectoris suspirio petivit regna superna regentem, quatenus illi inferret correctionum suarum judicia, ut cujus monita temneret acriter agnosceret: quod, Deo misericorditer favente, in parvi momenti spatio factum comprobatur fuisse. Eo namque modo turgentium vesicarum dolor intolerabilis omne corpus ipsius obtexit, ut elephantinum morbum se pati putaret, et spem vitæ propriæ penitus non haberet. Tunc festinanter, magno angore correptus, misit, et ad se pontificem, jam ante a se spretum, humili prece vocavit, et obedire se velle ejus salutaribus monitis nuntiavit: at ille visitando veniens, consolatum et emendatum Deo monachum consecravit.

8. Pius igitur et misericors Dominus servum suum Dunstanum ab amore mulierum taliter miseratus retraxit: qui (ut historiæ tradunt) Joannem apostolum et evangelistam specialiter sibi dilectum a thalamis nuptiarum revocavit. Cum hac ergo Dei correctione, et beati antistitis Elphegi documento salutari, amoris effectus esset intelligentiæ, nonnunquam post ejusdem pontificis almitati, gratia saluberrimæ doctrinæ causaque parentelæ, sedula adhærebat continuatione. Interea religiosi Wintoniensium (23) civis invitarunt eumdem Dei pontificem ad quamdam novæ ecclesiæ dedicationem, quam in sua civitate Wintonia, qua regimen præsulatus ipse tenebat, pro summi Numinis reverentia condiderant, in parte meridiana popularis plateæ, quæ nunc ecclesia occidentali parte omnibus ecclesiis vicinior perhibetur esse. In hujus consecratione adfuit inter alios plures cum pontifice etiam Dunstanus, cum præcipuis unus. Qua dedicata coegerunt more humanitatis virum venerandum cum suis ad parata charitatis convivia, lætum diem pro tanti viri veneratione proque consecrationis ducentes celebritate. Pontifex autem post gratiarum actiones cum suis imminente jam nocte surrexit, et data benedictione convivantibus tam viris quam feminis, Deum benedicendo, ad propria remeavit; et venerunt incedentes per viam ad ecclesiam B. papæ Gregorio consecratam; ibique subsistens episcopus dixit B. Dunstano: Compleamus hic apud oratorium sancti Patris nostri Gregorii nostram completorii horam. Et accesserunt, post voces orationum, jungentes capita sua in unum: quo confessiones suas solita consuetudine vicissim proderent. Qua peracta dum daretur ab episcopo delictorum remissio, lapis permagnus ab alto aere irruit, et, parcente Domino, inter utraque capita vehementi

(22) Acta S. *Elphegi* dedimus 12 Martii, non tamen elogium hujus auctoris, sed aliorum. Præfuit Ecclesiæ Wintoniensi ab anno 935 ad annum 951.

A lapsu in terram corruit; tantumque tangens capillos utriusque capitis, nullum eorum læsit; quem, ni fallor, ille malignus cujusque justi operis inimicus, ex improbitatis suæ jaculis furendo dejecit, quasi geminam iram in utrisque foret ulturus.

9. Contigit autem iisdem temporibus quemdam Glastoniensis Ecclesiæ diaconem, nomine Wulfredum, mortem subiisse temporalem: qui B. Dunstano, tempore dum viveret, prælatus (24) pariter exstitit et familiaris amator. Hic ergo non admodum longo tempore post discessum apparuit ei gaudens, multa de cœlestibus incognita, insuper etiam omnem seriem vitæ suæ, suæque futuræ ætatis, et eventuum bonorum malorumve fata definiens. Auditis vero beatus vir tantis mysteriorum luminibus, talibusque inevitabilibus vitæ suæ casibus, ait in excessu mentis positus: Si quæ certo relatu affirmas vera sunt et credenda, unde cognoscam? Quibus signis patulæ demonstrationis illa mihi patebunt? At ille duxit eum in atrium templi, quo corpora defunctorum humata quiescunt, digitoque demonstravit australi ecclesiæ parte locum inconvulsum, et dixit: Quia hæc, quæ tibi retuli, vera sunt, evidenter scito quia hoc in loco ante triduum presbyter quidam sepelietur, et nondum infirmatur; corpusculum vero ejus ab occidentali parte templi præsentis tumulandum deferetur. Ad hanc visionis vocem beatus expergefactus Dunstanus, postque horam primam diei memor miræ revelationis, cum quibusdam in prænotatum sibi spiritualiter cœmeterii locum venit, nec non accipiens lapidem unum jactabilem, in eum projecit, hocque addidit: Si vera sunt quæ in somnis vidi, quidam presbyter hic ante triduum debet humari. Porro recedentibus illis venit cujusdam Æthelfledæ, nobilissimæ ac religiosissimæ matronæ, magister et sacerdos cum alio sociorum contuberbernio, et obtinuit sibi inter aliqua eloquiorum famina eumdem locum in sepulturam, dicens: Cum mortuus fuero, hic, precor, sepelite me. Erat siquidem ipse multorum testimonio adhuc in corpore sanus; sed cum inde post paucum abiissent, gravi morbo finitimæ vitæ sarcinatus est. Deinde in nocte futura extremum spiritum Christo Domino commendavit, et ante triduum in ipso suæ electionis loco, qui B. Dunstano prius assignatus fuerat, sepultus est.

Tunc Domini servus sensit per sæcula faustus,
Talibus ex signis fuerant quia cuncta futura,
Quæ sibi jam dictas Wulfred sermone ferebat:
Visibus atque istis humilis sapiensque beatus,
Felix et validus, cautus, castusque refulsit,
Ante Deum vel ante homines per tempora vitæ.

10. Nunc cœptum sermonem paulatim differendo intermitto, donec quædam brevia verba, quæ omitenda non autumo, parvo proferam eloquio. Erat namque quædam prædives matrona, regali expro-

(23) Sequentia ad Acta S. *Elphegi* possent addi, tunc non perlecta.

(24) An *præcarus* vel *probatus*?

genie orta, sed strictis nodis divinæ religionis innexa, A
 cujus nomen brevi mentionis tactu nuper contigi-
 mus. Hæc post amissum virum, vitam ducere vidua-
 lem (25) pro virium qualitate desiderans, casulas
 sibi commanendi in affinitate sacri templi ad plagam
 occidentalem constituit, ut pro regni cœlestis desi-
 derio ibidem Domino Jesu Christo die noctuque non
 desisteret famulari. Huic vero semper beatus adhæ-
 rebat Dunstanus, qui hanc præ cæteris modis mira-
 bilibus adamavit; ejusque, causa religionis simul
 etiam propinquitatis, egestatem sedulo sublevavit.
 Non est autem nostræ possibilitatis enarrare per
 singula verborum eloquia, qualem vel quantam se
 in divinis præpararet obsequiis. Dominus tamen
 omnium inspector secretorum, tam in ultimis metæ
 suæ temporibus, quam etiam dum in hoc mundo
 deguit, cujus esset meriti declaravit. Hæc igitur
 omne semen regium, de quo ipsa nobilitatis origi-
 nem duxit, intimo charitatis ardore dilexit: ideoque
 gratia dulcedinis de suis sæpe rebus regibus mini-
 stravit. Ex hac ergo pia consuetudine glorioso regi
 Æthelstano prandium quod potuit obvia præparavit,
 quia hunc causa precaminum Glæstonian venisse
 præscivit. Scientes vero ministrationis regie prævi-
 sores quod dedisset rex nepti suæ divertendi ad se
 promissam, venerunt die præcedenti ad videndum
 si omnia paratum ministeria habilia fuissent vel
 apta. Et conspectis omnibus dixerunt ad illam: Uni-
 versæ ministrationis sufficientiam habes, si tibi
 medonis (26) liquor non defuerit. At illa: Non
 patiar dominam meam, sanctam Mater Domini mei
 Jesu Christi Mariam, ut ille mihi vel quid in regia
 dignitate deficiat. Et hæc dicens, antiquam Dei geni-
 tricis Mariæ ecclesiam quantocius intravit, seseque
 ibi rogatura prostravit, diu deposcens superni Regis
 opulentissimum sibi adesse supplementum, ad au-
 gendam regis ministrationem. Quid ergo? Venit rex
 stipatus multo comitatu ad tempus præfinitum; et
 post precum missarumque celebrationes lætus invi-
 tatum introivit ad prandium. Et tunc quidem in
 primo propinatu exhaustere illud vas medonis, ad
 unius palmulæ mensuram: et sic postea, Deo augente
 et beata promerente matrona, nil minuens substitit,
 pincernis, ut assolet in regalibus conviviis, cornibus
 scissis aliisque indiscretæ quantitatis vasibus totum
 diem propinantibus. Quod dum mirabile factum
 rex ipse relatu ministrantium audisset, ait mente
 immutatus ad suos: Peccavimus, nimis hanc
 famulam Dei superfluitate multitudinis nostræ ag-
 gravantes. Et surgens, salutata nepte, subit viam
 suam.

11. Cœpit autem hæc famula Dei, transacto beati
 certaminis cursu, proximante jam fine, ex humano

(25) *Ethelfleda*, Westmonasteriensi *Elfreda*, etiam
vidua dicitur, in Martyrologio Anglicano ad 13 Apri-
 lis ut *sancta* relata, perperam *virgo* appellatur, et
 quia eam antiquioribus Fastis necdum inscriptam
 legimus, ad hanc Vitam lectorem remisimus. Sed
 hinc etiam refutatur Westmonasteriensis dum ad
 annum 929 hæc referat, cum puerulus esset S. Dun-

stanus. A jure graviter infirmari: cui B. Dunstanus causam
 providendi solers exhibuit, et quasi propriam ma-
 trem unice custodivit. Contigit ergo his impediendi-
 bus curis, ipsum horis vespertinalibus abesse, et cum
 psallentibus more solito non fuisse catervis: ipso
 tamen finiti diei crepusculo, cum se sequentibus
 scholasticis, ibat ad jam observatam ecclesiam ut tar-
 datum compleret officium. Et dum foris ante ostium
 ecclesiæ psallendi gratia staret, vidit eminus ex
 orientis cœli climatibus prorumpentem niveam co-
 lumbam, mira pulchritudine et nova specie reniten-
 tem. Erant vero extremitates alarum suarum igni
 scintillanti consimiles, et quibus volatus fulminei (27)
 ictuantibus pennis sparsim fundebantur per aera:
 quæ ad beatæ matronæ atria celeri meatu convola-
 vit. Beatus autem Dunstanus, infirmæ amicæ non
 immemor, continuo perpletis psalmodiis regressus
 est, et veniens audivit illam intra suorum septa ve-
 laminum, seriis sermonibus, quasi cum quodam fa-
 miliari amico, per vices verborum sermocinantem.
 Accessit ergo humane ad confidentes ancillulas ob-
 servatrices dominæ suæ, et mirans, cum quo loque-
 retur, interrogat. At illæ se nescire dixerunt; sed:
 Antequam tu, inquit, venires, immensi splendoris
 jubar totum hoc cubiculum rutilando replevit; et
 postea, cessante lumine, ipsa (ut ipse nunc audis)
 loqui erga loquentem non cessavit. Tunc quidem
 paulatim et ipse spectando resedit, donec illa quo-
 dammodo a loquela quiesceret. Et dum ea etiam ab
 eloquio quievisset, mox ad illam rejectis velaminum
 anfractibus intravit, et cum quo loqueretur ipsam
 familiariter interrogavit. At illa dixit ad eum: Tu
 quoque illum, antequam huc venires, venientem vi-
 disti, et nunc cum quo sim locuta interrogas? Ipse
 enim mecum loquebatur, qui tibi psallenti dum sta-
 bas ante ostium ecclesiæ, apparuit: qui et mihi
 modo omnem exitus mei rationem per ordinem nun-
 tiavit. Vobis tamen amicis meis non est admodum
 necesse contristari de me, quoniam mihi morienti
 Dei mei misericordia obviabit (28), et paradisi gau-
 dia misericorditer intrare concedet. Tibi autem,
 quasi singularis amicæ ministro, id operis impono
 ut tu quoque mane mature mihi facias balneas, acce-
 lerare, et funerea vestimenta quæ mecum sum ha-
 bitura præparare, postque corporis lavationem mis-
 sas celebrare, et mox tempore participationis sacri
 sanguinis corporisque Domini nostri Jesu Christi
 communionem accipere, ut sic eodem momento
 viam universæ nationis, Domino ducente, incedam.
 Quod ille instantissime, parens in omnibus beatæ
 matronæ præceptis, ne ultimam prævisionis suæ cu-
 stodiam, tædio quoque tarditatis submissam, torpenti
 curæ committeret, adimplevit. Sed et illa quod sibi
 stantus.

(26) *Medo* mulsum, hydromel, vox Saxonica ea-
 demque Teutonica.

(27) Ms. *volatum fulmineum... fundebant: ictuare*
 autem videbur hic esse *percutere*.

(28) *Idem obibit*.

de se in nocte hoc in die futurum (erat ostensum) ordine quo prædixerat certissime complevit; ita inquam, ut post missæ mysterium, post saluberrimum Eucharistiæ gustum, ipsa pariter cum finita missa vitam felicem in Domino Jesu Christo finiret.

Tunc prævisor ovans, animam cum sorte propinqua, Commisit Domino, tumulans sub honore cadaver, Et sua dat sanctis, sicut antea ipsa volebat Corpore dum vixit, Sed et assecla liber abibat, Optans hoc, Domini requiescat ut in suavitate.

12. Hic etiam inter sacra litterarum studia, ut in omnibus esset idoneus, artem scribendi, nec non citharizandi pariterque pingendi peritiam diligenter excoluit, atque, ut ita dicam, omnium rerum utensilium vigil inspector effulsit. Quapropter nobilis quædam matrona, Ædelpyrm nuncupata, quodam momentulo vocavit eum familiari precatu ad se, quatenus ille ad divinum cultum quamdam stolam sibi diversis formularum schematibus ipse præpingeret, quam postea posset auro gemmisque variando pompare. Quod cum veniendo fecisset, sumpsit secum ex more citharam suam, quam lingua paterna harpam vocamus, quo se temporibus alternis mentesque ad se tendentium jucundaretur in illa. Tunc quippe quadam die post prandium, dum ad iterata opera tam ipse quam prædicta matrona cum suis operatricibus reverterentur, ex eventu mirabili contigit ut hæc eadem beati tironis cithara, pendens in cabilis pariete, audientibus cunctis sponte sua, sine tactu cujusquam, jubilationis modulum alta voce personaret. Hujus enim antiphonæ melodiam concinendo personuit, et ad finem usque serie cantando perduxit: Gaudent in cœlis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti; et quia pro ejus amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo regnabunt in æternum. Quod cum audissent, perterriti tam ipse quam memorata matrona, omneque operatrices ipsius, obliviscentes omnino operum in manibus, attoniti sese invicem aspiciebant, satis mirantes quid illud mirabile gestum novi præfigerent exempli.

CAPUT III.

Res gestæ sub Edmundo rege. Abbatia Glastoniensis suscepta; dæmonum insidiæ evitatæ.

13. Deinde autem defuncto rege Æthelstano (29), et statu regni mutato, regis succedentis, Eadmundi scilicet, sublimitas B. Dunstanum, qui vitæ probabilis et linguæ exstiterat eruditæ, conspectibus ejus adesse præcepit, ut etiam ipse inter regios proceres et palatinos principes annumeraretur electus. His ille imperiis temere non resistens, sed memor potius Domini præcepti, quæ regis erant regi, quæ autem

(29). Æthelstanus rex mortuus est anno 940, die vi Kalendas Novembris, cui Eadmundus sive Edmundus frater successit.

(30) Imo B. Petri est dictus locus.

(31) Expungo superflua duo verba, misericorditer ministrarent.

(32) Ns., conversionis.

A Dei Deo reddere festinavit (*Math xxii, 21*). Similiter autem, B. Jacobi (30) apostoli admonitus jussione, omni humanæ creaturæ maximeque potenti se subdere non cessavit, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum, etc. (*I Petr. ii, 13*). Non minus vero, ni fallor, B. Pauli apostoli infra comminiscens, qui ait; *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: non est enim potestas, nisi a Deo: Quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt* (*Prov. xiii, 1*). Et iterum: *Reddite ergo, fratres, omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem* (*Ibid., 7*); et item huic eidem apostolo in ipsa sua electione Dominus dicebat: *Durum est tibi contra potestatis meæ stimulum calcitrare* (*Act, iv, 5*). Hæc enim et his similia sacrarum Scripturarum præcepta B. Dunstanus in sinu cordis sui diligenter abscondit, ne peccaret Domino; sed in mandatorum ejus eloquia, faucibusque ipsius super mel et favum dulciora (*Psal. xviii, 11*), lucernam veri luminis pedibus suis, quibus vias Domini ambularet, disposuit (31). Et postquam se mandatis Dei sui cordatus edoctum vel illuminatum agnoverat, juravit secum et firmiter statuit in cordium suorum secretis, custodire finetenus judicia justitiæ suæ, ut idem Dominus de hac eadem sententia alibi dicebat; *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (*Matth. x, 22*). Et iterum: *Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ* (*Apoc., ii, 10*). Sic namque, quamvis laboriose, una cum sublimibus in regali palatio diu degebat, binas habenas sacro moderamine tenens, legis videlicet et theoreticæ, nec non et practicæ vitæ. Videntes vero nonnulli commorantium militum hæc conversationis (32) suæ constantiam, cœperunt eum unica charitatis dulcedine vel germanitatis amore diligere. Per plures autem e contrario, nebulosis mentibus obducti, cœpere eum dem Dei virum amarissimo odio vanitatis detestari, et prosperitatibus ipsius morte tenus invidere. Hi nimirum excercatores, in augmentum malitiæ suæ, quoscunque alios poterant, ad persequendum etiam famulum Dei deposcebant. Tandiu enim circa illum torserunt funiculum iniquitatis eorum, se ipsos potius in eo nexuri quam illum, ut ipsum regem infectum vitii ipsorum attaminarent et credulum fallaciis eorum efficerent: qui continuo, ut prius fuerat ab iniquis instructus, magno furore permotus, jussit eum, ablata dignitate, etiam omni honore privari, et sibi seni moratum (33) ubi vellet, sine se suisque conquirere. Erant autem apud Ceodriun (34), ubi hæc

(33) Moratus, id est, habitatio.

(34) Suspicio *Seorsium* legendum, idque idem esse quod nomine composito vulgariter *Windsor* dicitur, castellum regium, aliis *Winfefora*, ad situm habens parcum ad venationem et silvam late protensam. Mox *Ceoddis* scribitur, quod longius abit.

facta fuerant, viri venerabiles, regni videlicet Orientalis (35) nuntii, cum rege tunc hospitantes: quos ille, quasi jam exsilio deputatus, aliud sibi ignorans consilium aggressus est, id orans ne se relictum a rege ipsi desererent, sed secum ad patriam quamvis ad incolatum perducerent. At illi mœstitiæ ipsius compatientes, sponderunt ei quæque regni sui commoda, si secum comitaturus adiret.

14. Ibat itaque rex mox altera die, quo se una cum suis more solito jucundaretur venabulo: et dum ad silvas venaturi perveniunt, diversos calles nemorosorum tramitum certatim arripiunt. Et ecce ex multimodo corniculantium strepitu canumque latratu, multi cervorum levem fugam inierunt: ex quibus rex solus cum canum caterva unum sibi venaturus excepit: et hunc diu per diversa devia equina agilitate canumque insectatione fatigavit. Est autem ibi in proximis locis Ceoddis, quoddam inter alia plura præcisi montis præcipitium, mira quidem et immensa profunditate devexum: ad quod idem cervus, nescio quo pacto, nisi ex Dei et occulto arbitrio, fugiendo devenit; et præceps sese in ima ejusdem præcipitii una cum canibus sequentibus demersit, et particulatim attriti in mortem pariter corruerunt. Similiter autem et rex sequens cervum et canes, cum magno volantis equi impetu venit, et statim viso præcipitio cursum accelerantis equi, quantum quibat viribus, retinere conatus est. Sed quoniam colli contumacis et rigidæ cervicis erat, non potuit. Quid multa? Omni spe vitæ suæ ablata, in manus Dei sui animam commendavit, dicens tamen intra se: Gratias tibi ago, Altissime, quod me non memini aliquem his diebus læsisse, nisi solum Dunstanum: et hoc prompta voluntate et vita servata reconciliatus sibi emendabo. Ad quod dictum, beati viri meritis, restitit equus (quod jam horreo dicere) in ultimo præcipitii cespite, ubi pedes priores equi ipsius pene fuerant in ima voragini-ruituri. Tunc ille corde pariter et ore maximas Deo pro vitæ suæ restitutione gratias referebat et laudes, secum plane intelligens, et sæpius in cordium suorum secretis recompensans, se esse pro tanti viri vindicta finitimæ morti ferme deputatum; et veniens domum, jussit sibi propere B. Dunstanum magna cum festinatione advocari. Qui cum vocatus venisset, ait ad eum rex: Festina quantocius præparare tibi caballum, ut possis mecum parvo comitatu quo iturus sum ire. Et continuo, ascensis equis, viam quæ ducit Glastoniam recto tramite tenuerunt; et cum illuc ducatu pervenerunt, ecclesias Dei, ut oportuit, oraturi intraverunt. Et statim, precibus impletis tersisque ocellis e lacrymarum rivulis, rex iterato vocaverat ad se famulum Dei Dunsta-

(35) *Oriente regnum intelligo Essexiam, orientalem Saxoniam.*

(36) Nempe, ut in sequenti Vita Osberni num. 4, qui Glastoniæ tunc erant monachi, monasticam colebant proprio gentis suæ ritu a Benedictino diversi simum, qualem idem Osbernus describit.

(37) Late deducuntur tomo I. monastici Anglicani

num; et apprehensa ejus dextera, causa placationis seu etiam dignitatis osculatus est illum, ducensque ad sacerdotalem cathedram, et imponens illum in eam, dixit: Esto sedis istius princeps potensque in-sessor, et præsentis Ecclesiæ fidelissimus abbas; et quidquid tibi ad divini cultus augmentum vel ad sacræ regulæ supplementum de propria adminiculatione defuerit, ego illud regia largitate devote supplebo.

15. Igitur post hæc servus Dei Dunstanus jam dictam dignitatem jussu regis regendi gratia suscepit: et hoc prædicto modo saluberrimam S. Benedicti sequens institutionem, primus abbas (36) Anglicæ nationis enituit: sicque spontaneum ex affectu cordis famulatum Deo reddere devovebat. Tunc ergo, perprudentis opilio, primum septa claustrorum monasticis ædificiis cæterisque immunitationibus, ut jam olim a quodam sene sibi denotatum per revelationem fuerat, ex omni parte firmiter munivit; ubi oves Dominicas, longe lateque gregatim collectas, ne a lupo invisibili dilaniarentur, includeret. Deinde, idem Dei dogmatizator aggregatum cænobium sibi-que commissum divini verbi cœpit fomento nutrire, et fonte superno, sacræ scilicet Scripturæ mellifluo documento potare, docens per augustas hujus vitæ semitas ad æternas delicias epularum cœlestium esse transeundum. Patet namque omnibus pene circum-que fidelibus, quod, post paucorum annorum intercapedines, discipuli quos ipse teneros in veræ fidei vitem, Christum videlicet et Dominum, suadendo inseruerat, ubertim crescebant, et fructum boni operis morigera venustate ferebant. Quodque post hæc plurimi Ecclesiarum pastores, documentis illius et exemplis instructi, ad diversas jam civitates vel ad alia sanctorum loca petebantur, electi ut essent inibi sacri regiminis et normæ justitiæ imbutores, præpositi videlicet, decani, abbates, episcopi (37), etiam archiepiscopi, cæteris ex ordinibus præstantissimi. Quicumque autem de discipulatu ipsius isdem temporibus corporeis nexibus sine tenus enodati, necem subierunt inevitabilem, alta polorum gaudia procul dubio petierunt.

16. Cumque veteris invisor mente perspicaci comperiret quod beatus Pater, equidem Dunstanus, tantas sibi turmas diripiendo e manibus extorsisset, fraudibus quibuscunque valuit adversari sibi, sicut jam superius loqui cœpimus, diebus ac noctibus non cessavit. Nam quadam nocte, dum athleta Dei infra septa claustrorum psalmodiis vigiliisque constans immoraretur, apparuit ei Dei et hominum inimicus, hispidus et horrens in ursina specie, volens eum quodammodo torva imaginatione perterrere, et ab opere satis sibi contrario dolositatis industria aliqua- pag. 8, archiepiscopi et episcopi e conventu Glastoniæ ad diversas sedes electi, et inter hos censentur proximi S. Dunstani successores *Athelgarus*, sive *Edelgarus* et *Siricus* sive *Sigericus*, tum post hæc Acta scripta S. *Elphegus* et *Elnothus* sive *Egelnotus*. Plures episcopi-ibidem indicantur.

tenus dissociare. Sed cum agonista Dei monstrum hoc inimicale spiritali magis quam corporali intuitu perspexisset, eo securior inceptis Dei laudibus velut vir invictus perduravit. Postea autem parvo intermisso momento adfuit illi iterum, non in prioris lusionis effigie, sed in canina satis sibi condigna specie, ut sunt fraudes ipsius in omnibus improbæ; quatenus hunc simulata canum sævitia impediendo deluderet, et ab orationis studio, si quo potuisset ingenio, sequestraret. Nequidquam tamen tenax ille tentator in famulum Dei nefandis versutiæ suæ fraudibus insaniit: quem undique armis fidei fulcitum fuisse comprobavit; ideoque ex eodem prædicto sanctæ crucis piculo, quod semper secum chira (38) dextera convehebat, percussus annihilatus est. Sed et ipse nihilominus in laudem Christi sui, spreto adversarii tentamenti, manebat intrepidus. Addidit quoque idem perfidus draco more vipereo tercio reserpere, probans si forte adhuc virum Dei remissionis animi ad vincendum invenisset: et tunc quidem ex improba cordis compositione sese mutavit in turpem vulpeculam, ut vel sic famulum Dei cauda quatienti varioque discursu ab intentione Dei sui averteret. Quem cum beatus Pater Dunstanus toties transmutatam vidisset, subridens dixit illi: Vade jam, inimice, quia nunc tibi met satis similis effectus apparuisti, factoque crucis signaculo inimicus disparuit.

17. His et hujusmodi armis larvalibus sæpe seductor antiquus beatum Patrem Dunstanum, licet inani conflictu, fatigavit; velut etiam tempore quodam, dum in orationis opere ante altare martyris Christi Georgi vigilando desudaret. Ignoratur itaque quo casu, utrum ex præfati fraudatoris injectione, an ex vigiliarum continuatione, sibi subito interpsallentia verba lenissimæ dormitio irrepserat: visumque est illi, nec, ut ita dicam, penitus dormienti, quod hispidus ursus, ingens et horribilis, magno cum impetu veniret, poneretque pedes horrendos, ad dilaniandum præparatos, super utrumque humerum illius sedentis, avido quoque hiatu superstans, quasi ad devorandum eum. Cumque vir Dei ex illato terrore funditus evigilaret, arripuit quantocius quem secum semper manu advehebat baculum, nisus ex humano furore nefandum monstrum percutere: ictu tamen supervacuo percussit templi parietem, maximum plausum per omne templum audientibus reddens. Ipse autem in se regrediens, validioris pugne congressus iniit, hunc videlicet psalmum sacri certaminis decantando: *Exurgat Deus, usque; sic pereant peccatores a facie Dei* (Psal. LXVII, 3), ut supra; nam eo in loco superatus a somno, psallendi studium dereliquit, et confestim, ut aiunt, in hoc re-

(38) *Chira*, id est, manus, Græce $\chi\sigma\rho$.

(39) *Sumersettensis* comitatus apud occidentales Saxonum in cujus agro Glastoniensis abbatia vulgo *Glassenburg*, a Ferrario male confusa cum similis nominis alio monasterio in Cantio, ad confinia Saxonum meridionalium.

(40) *Eadmundus* rex peremptus est anno 946, die

sumpto psalmodio, ille nebulosus illusor agnitus est, velut umbra nigerrima in prædicto schemate confusus abscedere.

18. Erat namque huic eidem viro Dei ex humana parentum propagatione quidam germanus, nomine Wulfricus, quem sibi forinsecus in villarum suarum negotiis potentem præpositum, ne vel ipse vel quispian ex monastica professione foris vagaretur, inepta rei sæcularis discussione, constituit. Hic nempe post emensum temporis sui spatium, lethali conditione præventus temporalem necem obeundo subibat. Hac de causa contigit omnes præscripti templi monachos ad funus ipsius exiisse; nullumque excepto abbate solo parvoque scholastico (qui postea pontifex effectus, hæc nobis intimavit) domi remansisse, ut cum sacris exsequiis examine corpus ad monasterium, quo tumultandum erat, perducerent. Interea abbas cum eodem scholastico ambulabat, ad videndum (ut autumo) si jam fratres cum defuncti corpusculo propinquassent. Et dum semper ex more psallendo incederet, venit ex improvise ultra antiquam ecclesiam quoddam missile saxum, vehementi volatu conatu beati Patris caput collidere; sed, Deo defendente, nequibat: verumtamen pileum, quo caput velabat, procul quasi perticam unam a capite decussum projecit. Qui conversus dixit secum incedenti scholastico: *Accelera ergo, et cape quantocius hoc rotabile saxum, ut deferas eum conspiciendum ad me. Quod cum ille nimis ponderosum ex jussu Patris vix elevando reveheret, ait venerandus Pater Dunstanus: O adversans inimice! jam diu ex industria maligna hujus mihi lapidis ictum insidians præparabas. Non enim erat, testimonio multorum. hujusmodi lapis admodum magnus vel modicus in his Sumersettensium (39) finibus, nisi forte in quibuslibet lapideis operibus: et idcirco palam patuit de cujus improba manu emissus prosilivit. Verumtamen post hæc jussit ipsum saxum, licet in sui detrimentum missum fuisset, custodiæ innexum quasi pro testimonio reservare.*

CAPUT IV.

Acta sub Edredo et Edvivo regibus. Episcopatus recusatus. Exsilium.

19. Perempto igitur rege Eadmundo (40) ab iniquo cleptore (41), mox proximus hæres, Eadredus videlicet, regnum naturale fratrem succedendo suscepit. Hic itaque in sublimitate roboratus beatum Patrem Dunstanum tanto charitatis ardore dilexit, ut nullum pene ex primatu sibi prætulisset. At contra vir Dei, ut diligenti se vicem amoris ab intimo cordis affectu rependeret, omnium sibi charissimum solita appellatione regem acclamavit. Ex hac quippe charitatis fiducia, commisit illi rex optima quæque

26 Maii feria 2.

(41) *Cleptor*, a Malmesburiensi lib. II, cap. 7. *Leof. latrunculus* appellatur; quem propter latrocinia eliminaverat, et post sexennium regressus, latenter sicam in pectus regis infixit, sed et ipse membratim dissectus fuit.

suorum suppellectilium, quam plures scilicet rurales cartulas, etiam veteres præcedentium regum thesauros, nec non et diversas propriæ adeptionis suæ gazas, sub munimine monasterii sui fideliter custodiendas. Et dum post meantia tempora felix vir, senex scilicet Æthelgar, Chrydionensis (42) Ecclesiæ præsul, carnali lege coactus, vitam in Christo finiret, persuasit jam dictus rex virum Dei Dunstanum crebris hortamentis, quatenus orbatum Patre pontificatum sub cura pastoralis ipse suscepisset. At ille statim facilis sibi verbi excusationem rejecit, inquam se non esse hujus pastoralis curæ prospectum, nec adhuc tali tantæque dignitati idoneum, quo posset tam latum Christo ovile probabili cautela sine sui exitio custodire. Hæc et his similia contradicentium sermonum nonnunquam regi opposuit, donec omnem ejus suasionem penitus abnuendo compesceret. Verumtamen secretam voluntatis illius intentionem nequaquam adhuc mutare prævaluit; quoniam quem præ cæteris alius amabat, hunc altioris excellentiæ fieri cupiebat. Quapropter posuit verba voluntatis suæ in ore propriæ genitricis, dicens illi: Volo, o mi dilectissima mater, ut tu sub prandii tui tempore nostrum specialem amicum Dunstanum tecum habeas invitatum, et dum inter læta convivia blandis vicissim utimini loquelis, studeas eum feminali facundia adhortari, quo fiat juxta nostram suggestionem nuper viduatæ Ecclesiæ pontifex. Quod cum illa nisibus universis fecisset, non potuit eum a pristino renuntiationis eloquio remutare. Consilio tamen ipsius Ælfwoldus (43), vir venerandus ob pollentem venustatem, sortitus est ad pontificatum eundem.

20. Nocte itaque subsequenti visum est illi per nocturnam revelationem, quod cum prompto comitatu Romam properare deberet. Apparuerunt ipsi in visis eisdem Petrus et Paulus cum Andrea, pandentes ei diversa et inopinata eventuum suorum secreta: finitoque familiari apostolorum colloquio, Andreas virga, quam manu gerebat, percussit illum ictu non modico, dicens: Hoc habeto præmii, quod apostolatus nostri consortium heri recusando temporasti. Statimque expergefactus post dictum, requisivit cubantem coram se monachum, quis ipsum acri virgulæ ictu temere percussisset. At ille: Nullus, inquam, te quiescentem aliquo percussione tactu, mesciente, contigerat. Is ergo, præmeditatus ait: Modo, fili mi, scio, modo, a quo sim percussus, agnosco. Eratque, proh dolor! rex Eadrædus, dilectus Dunstani, per omne tempus imperii sui nimium languens, ita ut refectionis tempore sorpto succo ciborum, reliquam partem parumper dentibus obtritam ab ore rejecisset, et sic sæpe convivantibus

(42) *Chrydiona*, seu *Creditionis*, urbs Devonæ vulgo *Kirton*, facta episcopalis anno 609; quæ sedes postmodum Exoniam est translata: ibi Æthelgarus episcopus mortuus est anno 953, uti asserit Westmonasteriensis.

(43) Ælfwoldus, sive *Alfwoldus* rexit dictam Ecclesiam ab anno 953 ad 973.

A secum militibus fetentem nauseam exspuendo fecisset. Qui licet sic ægrotantem vitam utcumque diu vivendo in abutenti corpore pertraheret, languor tamen augmentabilis sæpius milleno pondere invadendo hunc usque ad occubitum misere perduxit. Tunc ille ex longo languore anceps propriæ vitæ, misit circumquaque ad congregandas facultates suas, quas dum posset spontaneo liberoque dictatu ipse suis vivendo disponderet, propter hoc enim vir Dei Dunstanus, velut alii regalium gazarum custodes ibat; ut quas causa custodiendi secum habuerat, regi reportaret. Et dum post aliquos dies viam, per quam venerat, cum sarcinatis facultatum opibus reverteretur, facta est vox cælitus immissa, dicens illi. Ecce nunc rex Eadredus (44) obiit in pace. Ad hanc ergo vocem caballus, in quo vir Dei equitabat, subito percussus interiit, quia non valebat sublimitatis angelicæ sufferre præsentiam. Et cum venisset, reperit regem sub eodem tempore, quo angelus ei in ipso itinere nuntiavit, morte suprema finitum: cujus amissum spiritum astantes catervæ fidelium, pariterque exanimes artus more mortalium sepeliendos, conditori Domino sub pacis requie commendaverunt.

21. Post hunc surrexit Eadwig, filius videlicet Eadmundi regis, ætate quidem juvenis, parvaque regnandi prudentia pollens, licet in utraque plebe regnum numeros nominaque suppleret electus. Huic quædam, licet natione præcelsa, inepta tamen mulier cum adulta filia, per nefandum familiaritatis lenocinium sectando inhærebat: eotenus videlicet quo sese vel etiam natam suam sub conjugali titulo illi innectendo sociaret: quas ille, ut aiunt, alternatim, quod jam pudet dicere, turpi palpatu et absque pudore utriusque libidinosè tractavit. Et cum tempore statuto ab universis Anglorum principibus communi electione ungeretur et consecraretur in regem, die eodem post regale sacræ institutionis unguentum, repente prosilivit, lascivus, linquens læta convivia vel decibiles optimatum suorum concessionem, ad prædictum luparum palpamentum. Et cum vidisset summus pontifex Odo (45) regis petulantiam, maxime in consecrationis suæ die, omni per gyrum confidenti senatui displicere, ait coepiscopis suis et cæteris principibus: Eant, oro, qui libet ex vobis ad reducendum regem, quo sit suorum satellitum, ut condecet, in hoc regali convivio jucundus consessor. At illi molestiam regis vel mulierum querimoniam incurrisse metuentes singuli se subtrahentes recusare cœperunt. Ad extremum vero selegerunt ex omnibus duos, quos animo constantissimos noverant, Dunstanum scilicet abbatem, et

(44) *Eadredus* rex mortuus an. 955, qui in testamento suo per Michaelem Alfordum edito, legavit Dunstano abbati *Glastoniæ* et monasterio *Glastoniensi*, ducentas libras, de comitatibus *Somersetensi* et *Devoniensi* solvendas.

(45) *S. Odo* archiepiscopus *Cantuariensis*, eum in *Kingestune* regem consecravit.

Cyngium (46) episcopum ejusdem Dunstani consanguineum, ut omnium jussui obtemperantes regem volentem vel nolentem reducerent ad relictam sedem. Et ingressi juxta principum suorum jussa, invenerunt regiam coronam, quæ miro metallo auri vel argenti gemmarumque vario nitore confecta splendebat, procul a capite ad terram usque negligenter avulsam, ipsumque more maligno inter utrasque, velut in vili suillorum volutabro, creberrime volutantem, et dixerunt: Nostrum nos proceres ad te rogitando miserunt, ut eas quantocius ad condignum sessionis tuæ triclinium, et ne spernas optimatum tuorum lætis interesse convivii. At Dunstanus primum increpitans mulierum ineptias, manu sua, dum nollet exurgere ei, extraxit eum de mœchali genearum accubitu; impositoque diademate duxit secum, licet vi a mulieribus raptum, ad regale consortium.

22. Tunc eadem Ædelgyw, sic erat nomen ignominiosæ mulieris, inanes orbes oculorum contra venerandum abbatem ferventi furore retorsit, inquiens hujusmodi hominem ultra modum esse magnanimum, qui regis in secretum temerarius intraret. Audivimus enim in veterum regum libellis Jezabelem errore gentilitatis et vipereo veneno perfusam, die noctuque in prophetas Dei amara detestatione sævisse, et ad mortem usque persequi non destitisse: ita et hæc impudens virago, ex hac die prædicta, eodem Jezabelis flatu venenifero perfusa, licet nomine Christiano uteretur indigna, virum Dei Dunstanum consiliis inimicabilibus persequi non quievit, quousque pestiferam execrationis suæ voluntatem cum adaucta regis inimicitia adimpleret. Tunc illa ex prædicti regis consensu omnem illius ordinis honorem omnemque supellectilis suæ substantiam suis legibus subjugavit; quin etiam, urgente regis imperio, ipsum ad incolatum calamitatis celeriter ipsa proscripsit. Non enim erat hujus furentis feminæ vesania adeo attendenda, sed discipulorum, quos ipse teneros nectareo dogmate imbuendos nutrebat, clancula machinatio magis stupenda: nam et ipsi conspirationis iniquæ sub occulta fraude assentatores fuere, qui, si possent iniqua ejus dispendia detestari, debuissent. Et dum ejectores ejusdem cunctas res ecclesiasticas ad conscribendum prospicerent, ecce in parte occidentalis templi aspera vox ridentis diaboli, quasi vox plaudentis ancillulæ, audita est. Ad quem vir Dei, dum quis esset mente perspexit: Noli, inquit, inimice, tantum gaudere; quia quantum nunc in recessu meo gaudebis, tantum iterum in adventu, damnante te Deo, tristaberis.

23. Quicumque autem amicorum post hæc hunc eundem virum Dei, injusto arbitrio criminantis fe-

(46) Qui hic *Cyngius* appellatur, Osberto apud Surium *Kinsinus* vocatur: et est episcopus Lichfeldensis, qui præfuit ab anno 948 ad annum 966.

(47) *Arnulfo* comite Flandriæ, uti in sequenti Vita dicitur.

(48) Quæcunque habemus antiqua variarum Ec-

aminæ ejectum, causa charitatis vel compatiendi hospitio susceperunt, frementem regis iram graviter incurrerunt: et propterea insanos fluctasturbidi æquoris periculoso navigio tranare, et incerta Galliarum exsilia adire coactus est. Et dum velificato celoci quasi tria milliaria maris ingressus fuisset, venerunt nuntii ab iniqua populatrice, ut ferunt, qui oculos illius, si in his maris littoribus inventus fuisset, eruendo dempsissent. Ipse autem æquoreas vias ponti cærulei rapido cursu transiliens, venit ad ignotam regionem jam dictæ Galliæ, cujus pene loquelam ritumque ignorabat. Sed, comitante secum misericordia Dei sui, invenit coram quodam terræ illius principe (47) gratiam, qui eum paterno charitatis affectu sub exsilio sui tempore custodivit. Hic itaque, quamvis benigne sub ejusdem principis cura foveretur quotidie, assidua tamen mente manebat in patria, de qua remotus fuerat sine pietatis censura. Qui etiam sæpe abundantem lacrymarum imbrem ex oculorum fluentis ingemiscendo deduxit, quoties constitutus in exilio meminit quantam religionis celsitudinem in monasterio dereliquit. Etiam diu in mœsti cordis meditatione dum circa rem hujusmodi cogitaret, ecce quadam nocte vidit visione notissima dormiendo, quod jam mente peravida ambiebat vigilando; hoc duntaxat quod more solito fuisset in monasterio una cum astante fratrum caterva, dum laudes vespertinales psallendo persolverent carentque, post novissimum canticum *Magnificat anima mea Dominum*, hanc antiphonam: « Quare detraxistis sermonibus veritatis: ad increpanda verba componitis: et subvertere nitimini amicum vestrum? verumtamen.... » hoc in loco visi sunt omnes pariter relicto cantu penitus reticere, neque ulterius eam nullo modo posse verbo vel voce perficere, quamvis casso labore multoties iteratam non nisi ad eundem locum cantando perducerent; et nunquam duo finitima verba modalantes admitterent. At ille per eamdem visionem increpans eos: Cur, inquit, ad perficiendam antiphonam (48) non vultis dicere: « Quæ cogitastis, explete. » Mox ille divinam responsum ex alia parte perpendit sub hac voce: Ideo, inquam, quia nunquam quod mente moliantur implebunt: ut te quoque ab hujus monasterii potestate auferendo evellant. Et vigilans post visum gratias egit consolanti se Altissimo. Patuit quippe ex hac certissima revelatione quod, sicut superius sermonibus quibuslibet commemoravimus, nonnulli eorum clanculi persecutores illius exstiterent.

CAPUT V.

Episcopatus Wigorniensis et Londinensis: dein archiepiscopatus Cantuariensis. Iter Romanum.

24. Factum est autem ut rex præfatus in præter-

clesiarum breviaria, librum Job proponunt recitandum prima ac fere etiam secunda hebdomata Septembris; sed in Sabbato præcedente alia præscribitur antiphona, qualis scilicet in Romano; quæ autem hic dicitur antiphona, in illis est responsum post 3 lectionem Dominicæ 1.

euntibus annis penitus a Brumali (49) populo relinqueretur contemptus, quoniam in commisso regimine insipienter egisset, sagaces vel sapientes odio vanitatis disperdens, et ignaros quosque sibi consimiles studio dilectionis ascissens. Post hunc ita omnium conspiratione relictum, elegere sibi, Deo dictante, Eadgarum, ejusdem Eadwigi germanum, in regem, qui virga imperiali injustos juste percuteret, benignos autem sub eadem æquitatis virgula pacifice custodiret. Sicque, universo populo testante, publica res regum ex definitione sagacium juncta est, ut famosum flumen Tamesæ regnum disterneret amborum. Tunc Eadgarus a prædicto populo sic sortitus ad regnum, misit nutu Dei ad revocandum venerandum abbatem ab exilio, in quo degebat, exilio: non immemor quantæ reverentiæ fuerit antecessoribus ipsius, quibus secum cum salutifero consilio infatigabilem fidelis obsequelæ famulatum persolvit: quem ab incolatu reductum omni honore dignitatis, ut tantum oportuit, custodivit. Interes germanus ejusdem Eadgari, quia justa Dei judicia deviendo dereliquit, novissimum flatum misera morte expiravit (50): et regnum illius ipse, velut æquus hæres ab utroque populo electus, suscepit, divisaque regnorum jura in unum sibi sceptrum subdendo copulavit. Hic iterato B. Dunstauum in ademptum pristinae dignitatis honorem restituit, similiter et atavam suam et nonnullos alios, quos frater ipsius, in eadem antea sublimitate constitutus, iniquo judicio prædari præcepit.

25. Postea factus est magnus sapientium conventus in loco qui vocatur Bradanfoort (51), et eo in loco omnium ex electione ordinatus est Dunstanns ad episcopum, eotenus maxime quo regali præsentia propter provida prudentiarum suarum consilia jugiter adfuisset. Et dum accitu regali moribus Deificis rex fuisset a B. Dunstano vel cæteris sapientibus decenter instructus, cœpit passim improbos opprimere, justos quoque et modestos puro pectore diligere, reges et tyrannos circumquaque sibi subicere, destructas Dei ecclesias renovare vel ditare, et ad laudem summi numinis famulantes catervas aggregare, omnemque regionem illius sub pacis munimine regaliter custodire. Deinde pastor (factus est) Wigoricensis Ecclesiæ: utpote Cynewaldus (52) more mortalium cursuque vitæ temporalis educto succubuit, et suscepit B pontifex Dunstanus constitutus a rege hanc eandem Ecclesiam sub solertia

(49) A *Mercensibus* scilicet et *Northimbrensis* uti asserunt Wirgorniensis, Dunelmensis et alii, et referunt ad annum 957.

(50) Anno 959 *Edwium* expirasse passim asserunt auctores.

(51) *Bradfort* dicta loca duo in Dorcestriensi, totidem in Devoniensi, unum etiam in Wiltoniensi comitatibus inveniuntur; quorum postremum celeberrimum, et Hundredæ unius caput, biduo circiter Glastonia distat.

(52) *Cynewaldus*, aliis *Kinemoldus* anno 957 mortuus traditur et *S. Dunstanus* ordinatus, ut infra etiam apud Osbernum legitur.

A pastorali servandam: in qua statim veræ fidæ vitem palmitemque justitiæ sagaci cultu plantavit, et triticeum sanctæ Trinitatis semen in credentium cordibus, evulsis errorum tribulis, seminavit: per quod, post præsentis sæculi metam bonorum operum, ad vitam jugiter manentem pervenirent indemnes. Videns itaque rex prænominatus quod commissam Ecclesiam pervigil pastor rite regendo custodiret, commisit ei Londoniensem Ecclesiam, pio postea pastore (53) viduatam, quo plurimo civitatis illius populo, nec non et reliquæ orientalium Saxonum multitudini, pontem etiam ad alta polorum cacumina scandendi præpararat. Has ille geminas Ecclesias, per multa annorum traseuntium tempora, sub regimine pontificalis excellentiæ curiose regebat; et utrique ovili viam quæducit ad vera Christi ovilia, exemplo pariter et documento monstravit (54).

26. Postquam autem mors peravida venerandum Odam (55), metropolitanæ civitatis archipræsulem Ecclesiæque Christi rectorem, ex Adamica conditione consumptum, insatiabili voratu finierat, connumeratus est Ælsinus Wintoniensium pastor ad eandem summi sacerdotii sedem. Qui cum ex summorum pontificum consuetudine, postulaturus pallium principalis infulæ Romuleam urbem contenderet properare, obfuit illi in Alpinis montibus maximivis difficultas; quæ tanto eum gelu rigoris obstrinxerat, ut in his moriendo deficeret, et regressi tumultu pontifice ejusdem comitantes tirunculi, renuntiavere lacrymanti relatu, tantum sibi infortunium in prædictis montibus contigisse. Post cujus consummationem elegere Byrhtelmum, Dorcestriensem prævisorem, ad summum sanctæ Doroberuensis Ecclesiæ sacerdotem: et erat vir iste mitis, et modestus, et humilis, et benignus, in tantum ut tumidos quosque vel rebelles sub correctionis verberibus, non, ut, debuisset, cohiberet. Est namque jus rectorum, ut bene bonos custodiant, et ad meliora quantum queunt viribus universis informant; reprobos autem et rebelles sub asperitatis correctione redarguant, donec eos a viis vanitatum avertant. Comperiens ergo rex quod prædictus pontifex hæc jura præscripta, in commissa sibi plebe, mansuescendo minime adimpleret: jussit eum vias per quas veniebat redire, et relictam dignitatem rursus recipere possidendam. Dehinc constituit ex divino respectu et sapientium consilio Dunstanum, quem no-

(53) *Britkelmo* episcopo Londinensi anno 958 mortuo, *Edgarus* Merciorum rex illam Ecclesiam *S. Dunstano* etiam commisit.

(54) Addit Westmonasteriensis ad dictum annum 959: *Qui protinus apud Westmonasterium, constructo ad duodecim monachos cœnobio, in loco ubi quondam Mellitus episcopus B. Petro ecclesiam fabricaverat, S. Ulfum ibidem constituit abbatem, idque favore S. Dunstani, ut in illius Vita legitur 8 Januarii quo colitur.*

(55) *S. Odo* mortuus est anno 958; colitur 4 Julii.

verat esse constantem, ad summum prædictæ Ec-
clesiæ sacerdotem.

27. Mox ille suscepto sacerdotio proluxa (56) iti-
nera, quæ summis sunt sacerdotibus solita, Roma-
nam prospero calle tetendit ad urbem; eratque Do-
minus socius itineris illius, et pura fide se recinen-
tem non reliquit, sicut ipse per Prophetam cuicun-
que fidei repromisit dicens: *Intellectum tibi dabo,
et instruam te in via hac qua gradieris; firmabo su-
per te oculos meos (Psal. xxxi, 8).* Et iterum: *Ego
ante te ibo, et gloriosos terræ humiliabo (Isa. xlv, 2).*
Cumque iter longum properando fecisset, et omnia
victualia, quæ vel equino gestamine vel alia condu-
ctione ferebant, propriis vel alienis hominibus peni-
tus fuissent expensa, ait procuratori suo: Quid
nobis administrationis habes ad noctis hujus susten-
tationem conferendum? At ille stomachando respon-
debat, dicens: Prorsus nihil; quia tu tibi met nihil
reservare curabas, dum quidquid victus habere vide-
bamur, propriis vel externis dapsili jussu distribue-
ras. Et dixit illi episcopus: Noli, quæso, nimium
inde turbari; quoniam Dominus noster Jesus Chri-
stus erga omnes in se credentes est satis largus et
dives. At ille rursum: Modo, inquit, videbis quid
tibi comesturo Christus tuus sub hujus noctis spatio
sit daturus. Et surrexit pontifex, quia tempus ve-
spertinum instabat, ut in locis remotis congrua ve-
spertinæ laudis officia adimpleret. Adhuc enim jam
dictus procurator stulto murmure post clamabat, di-
cens: Perge oppido adorare tantum Christum tuum,
nil aliud nostræ necessitatis attendens. Erant nam-
que in hac eadem villa, qua tunc vir Dei cum suis
hospitabatur, cujusdam venerandi abbatis nuntii,
griduo beati adventum pontificis præstolantes: et
venerunt, priusquam ille cœpta vespertinæ laudis
officia cantando perageret, cum opimis gratiarum
muneribus, omnibusque regionis illius deliciis, cha-
ritative ex ore abbatis fratrumque suorum fidei
phalange salutantes episcopum. Quas ille benedic-
tionum charitates gratanter accipiens, resalutavit
gratosum abbatem, cum devoto secum morantium
fratrum contubernio. Postea vero ex iisdem mune-
ribus fratrum quoque prædictorum charitate colla-
tis, diu deliciose properando vivebant: ac stulta de-
hinc murmuratio procacis ministri, firma ex fide
pontificis sic superata, quievit.

28. Tandem ad optatam Romanæ sedis Ecclesiam,
Domino ducente, pervenit, ubi pallium principale,
sub præsulatus privilegio, una cum benedictione
apostolica gloriose suscepit: rursumque locellis san-
ctorum lustratis, et solatis Christi pauperibus, per
paci itinera ad patriam usque remeavit. Et cum ve-
nisset summus Anglorum pontifex, spirituali chari-
smate affectus, cœpit primum, ut sublimior cæteris
sacerdotum ordinibus, sublimioribus Christi servitu-
tibus se subjugare; ne dum aliis veræ fidei fomenta
ministraret, vel iter rectum ad cœlestia verbo salu-

(56) Hoc item actum esse anno 960, Wingornien-
sis, Dunelmensis et alii asserunt.

A tifero monstraret, ipse (ut ait Apostolus) reprobis
efficeretur (*I Cor. ix, 27*), propriæque prædicationi
contrarius. Deinde autem destructa renovare, ne-
glecta quoque justificare, loca sancta ditare, justos
amare, errantes ad viam revocare, Dei ecclesias fa-
bricare, nomenque veri pastoris in omnibus adim-
plere.

29. Ego quidem, si die noctuque millenos sonos
ferrea lingua contra naturam emitterem, nequirem
utique omnia beneficiorum virtutum suarum opera,
quæ vel manifeste vel etiam secrete peregit, prom-
psisse. Unum autem ex ipso me posse referre pro-
fiteor, quod quamvis hic carneo septus velamine de-
guisset in imis, mente tamen, sive vigilaret, sive
somno detentus quiesceret, semper manebat in
superis, ut Paulus aiebat apostolus: *Nostra autem
conversatio in cælis est: (Phil. iii, 20).* Hoc nimirum
sæpissime patuit, dum (dictavit) divina sacrorum
modulaminum cantica, quæ ab hominibus quidem
nunquam accepit, sed ex beatis supernæ regionis
civibus per sopitalem (57) revelationem capaci didi-
cerat intellectu, ut hæc sequens sententia manife-
stat. Quadam nocte ad hujus visionis exemplar, post
pia precum studia postque novissimum completorii
officium, dum beata membra quieti dedisset, certa
demonstratione conspexit quomodo propria, quæ se
huic mundo ediderat, mater cuidam regi præpotenti
ad conjugalem sponsam, sub summo principum suo-
rum testimonio dotisque sub titulo, copularetur con-
jugio; et ut fieret in his regalibus nuptiis tanta
C psallentium lætitia, ut omni ex parte jucundantes
militiæ personarent hymnum suavissimum, cum
laude sonora eidem regi modulanda. Et dum hæc
diu agerentur, accessit inter psallentium voces qui-
dam juvenis, niveo vestitus candore, dicens sub ipsa
visione pontifici: Nonne vides et audis quomodo
omnis hæc ovans multitudo regem magnum in tur-
mis suis concrepando glorificat, te solo silente? Tu
quare in præconio tanti regis condignas laudes ore
soluti nobiscum non resonas, qui præ cæteris præci-
pue gaudere deberes pro tanta copulatione parentis?
Tunc ille hujusmodi carmina se nescire respondebat,
seque prorsus quid in laude regis prælocuti canta-
rent ignorasse. At ille: Vis, inquit, ut instruam
quid te cantare oporteat? Et dum humili professione
se velle testaretur, mox imbuit eum hujus exemplar
antiphonæ: *O Rex gentium dominator omnium, pro-
pter sedem majestatis tuæ da nobis indulgentiam, res
Christe, peccatorum. Alleluia.* Hac etenim sæpius
iterata, et in eadem visione bene firmata, murmur
geminabile expergefactus emisit; sed continuo jussit
eam litterarum in memoria, priusquam oblivioni da-
retur, conscribere, et conscriptam cuidam monacho
tam recentem didicisse præcepit: et facto mane uni-
versos sibi subjectos, tam monachos quam etiam
clericos, fecit hanc discendo personare: ipso sem-
per inter modulantium voces cum nimio rore lacry-

(57) *Sopitalis*, a participio *sopitus*, dicitur Visio
oblata per soporem.

marum dicente: Verus est enim et non falsus, qui A hanc mihi sonoram (antiphonam) sub noctis hujus visione imbuendo monstravit. Hinc procul dubio (sicut jam superius diximus) claruit, in quibus locorum partibus, dum corpore quiesceret, spiritu felici interim ipse mansisset.

30. Nunc vellem, priusquam hinc longius legendo properarem, peritum mihi interpretem ad hujus miræ visionis mihi mysterium coaptare: aut, si quodam conamine valuissem, ipse ejus interpretationem pro posse virium, licet igne tepenti liquefactam, exsolvere. Matrem quippe almi pontificis, magni regis conjugio copulatam, sanctam puto designare Ecclesiam (58), quæ vel illum vel etiam alios quamplures more materno per spiritalem sacri baptismatis uterum a primi parentis (59) privilegio regeneravit. Ita quidem B quæ nunc summo regi, Christo videlicet Domino, per veræ fidei agnitionem, perque divini amoris amplexum, velut sponsa conjuncta viro suo, inhærere videtur: hæc eadem sancta mater Ecclesia in Cantico canticorum clamat: *Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus et lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te (Cant. 1, 3). Et iterum: Introduxit me rex in cellam vinariam: ordinavit in me charitatem, fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Læva ejus sub capite meo, et dextra illius amplexabitur me (Cant. 11, 4-6), etc.* Aliter autem autumo matrem ejusdem almi pontificis, regi præcelso in matrimonio conjunctam, proprii præsulatus Ecclesiam posse designare, quam sub manu æterni regis, Christi videlicet et Domini, matris vice custodiendam ac pura virginitatis integritate solaturam (60) susceperat, ut idem Dominus pro populorum piaculis crucis in patibulo affixus, matrem suam Virginem virgini discipulo commendabat dicens: Ecce tibi in matrem, meam committo Genitricem. Turmas quoque militares, regi suo laudum canticum exultando perstreperantes, supernos esse angelorum cives, qui quod quandoque inimici hominum ob discordantem delictorum distantiam exstiterunt, non diffido; nunc vero, quoniam cœlestium simul et terrestrium incolæ in unam patrisfamiliam conjunctos esse conspiciunt, Deo regi vero die noctuque hujusmodi carmina C canere [non desistant: Laudem dicite Deo nostro omnes sancti ejus, et qui timetis eum pusilli et magni, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens in cœlo, pariter et in terra: et propterea gaudeamus et exultemus et demus gloriam ei (Apoc. XIX, 5). Hanc eandem gloriam cœlestis militiæ multitudo nato Domino decantans, in excelsis et in terra pacem bonæ voluntatis hominibus nuntiabat (Luc. 11, 14). Ipsam equidem pacem, quam beatus Apostolus

(58) Osbertus præcedentibus relatis addit: *Qui ante me de istis scripsit, vult mystice referri ad matrem Ecclesiam, etc.*, innuens hujus Vitæ scriptorem.

(59) Privilegium hic accipitur, pro infractione seu prævaricatione legis.

exposcebat, dicens: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. 11, 14), etc.* Quod enim juvenem viderat veste nivea candantem, partim se aspere increpantem, quod in prædicti principis laude reticeret; angelum custodem ipsius esse non dubito, qui verbis eum spiritualibus erudiendo præmonuit ne muti canis taciturnitatem (imitatus), permetteret latentem inimicum, furem videlicet diabolum, animas sibi commissorum, talentumve Dei sui furtim præripere: sed ut ore perpatulo prædicaret, et pia cordis confessione personaret Christum esse regem et dominatorem omnium, cœlestium, terrestrium et infernorum; et ut ipsum propter sedem nomenque majestatis suæ, prius pro suis, deinde pro populorum delictis interpellans exoraret, ut eis D pius peccatorum exstitisset indultor, pro quibus se semel paterno parens præcepto offerre non distulit.

CAPUT VI.

Varie visiones. Præparatio ad mortem.

31. His modis prædictis sæpe sacrorum carminum modulamina seu cæteras Deo decibiles laudes spiritu pervigili ex divinis imbutioribus didicerat, quamvis ejus humani artus in somni sopore subacti jacuisent, ut illud est Salomonis: *Ego dormio, et cor meum vigilat (Cant. v, 2).* Et iterum propheta Isaias ait: *De nocte vigilat spiritus meus ad te, Domine, quia lux mea præcepta tua sunt (Isai xxvi, 9).* Qui etiam in mundo positus, ipsos humani generis inimicos claro conspexit intuitu, ut imminente miserrima C regis Eadmundi peremptione declaratum est. Hic itaque rex, dum cum suis propriæ dignitatis loca more solito convivaturus lustraret, contigit B. Dunstano adhuc abbati ejusdem regis interesse comitatu, ad cujusdam primarii ducis, utpote Elfstani, ipso in itinere proximum (castrum), esseque coquestrem. Et ecce repente progressionis viam coram se aspiciens, vidit inter regios tubicines horrendum inimicum ludendo cursitare: Quem cum diu attonite fuisset intuitus, ait prædicto comitanti secum primario: *Putas te, mi dilecte, videre posse quod video? At ille: Nihil, inquit, præter quod oportet conspicio. Et ille: Signa ergo salubri sanctæ crucis sigillo oculos proprios, et proba si quod video possis videre. Cumque jussu beati Patris Dunstani levi sanctæ crucis impressione oculos suos consignaret, vidit illico, quasi pro tanti viri testificatione, eundem Dei et hominum, quem beatus Pater viderat, inimicum, sub cujusdam homuncii nigelli specie salientem, : et mox ex inimicali nefandi dæmonis demonstratione utique (licuit) deprehendere, aliqua pretii infortunia quibusdam ex eis adesse futura; factisque schematibus crucis inimicus disparuit.*

32. Postquam autem de hac improba apparitione

(60) *Solatura* pro *solanda*; quæ locutio (ut jam notasse potes) huic scriptori familiaris videtur fuisse: nam et infra num. 14 legitur *venaturus*, i. e. venatu capiendus n. 18; *tumulaturus*, i. e. tumulandus.

conscripti illusoris loqui quievissent, rogavit idem prælocutus princeps jam dictum Dei virum, quatenus sibi visionis suæ somnia nuper promulgata solvendo enexisset. Dixit namque se per visionum indicia vidisse memoratum regem cum suis principibus universisque optimatibus, solita ex consuetudine in palatii sui triclinio consedere; et inter læta ministrantium ac jucundantium convivium, eundem quem dixi regem somno sopitum obdormisse: postque gravem dormitionis suæ sarcinam, omnes pene principes vel sapientes ipsius in hircos caprasque humana relicta effigie commutasse. Cui confestim B. Dunstanus prophetico instructus eloquio respondebat, dicens: Dormitio regis mortis ipsius indicium est; quod autem magnates vel sapientes illius in muta animalia vel insensibilia commutatos vidisti, futurum tempus designat, in quo pene universi regionis istius principes rerumque rectores voluntate ultronea a via veritatis, cuius ipsi sint sapientes, tanquam stolidia animalia non habentes pastorem, deviabunt.

33. His ita gestis ad vicum regium, de his semper sermocinantes, pervenerunt. Factoque diei ipsius crepusculo vidit iterum vir Dei Dunstanus in vespertino regis convivio eundem vel quempiam alium inimicum, inter frequentantes ministros oberantem. Deinde, ni fallor, post triduum, ipso quoque die quo rex jam dictus ferro fuerat periturus; vidit tertio quemdam ignotum, ignoro quidem utrum inimicabilem, seu etiam spiritalem virum, magnam tamen prolixæ chartulæ rotellam in manu gestantem, densim apicibus conscriptam, eo videlicet temporis momento quo rex a missarum celebratione, novissimo potiturus convivio, ad aulam usque redibat. Quem cum interrogaret quis esset, respondit voce Saxonica se ex Orientis regni partibus esse, seque una cum rege, quædam nuptialis verbi habere secreta. Is dum esset regi nuntiatus, atque in illius præsentiam supervenientium more induci deberet, nusquam apparuit: sed eodem, proh dolor! die, ut diximus, amaræ mortis acerbitas, per sicam perfidi latronis, penetralia cordis ipsius latenter introivit. Ecce enim quam mature de rege beati viri claruere præsentia. De principibus autem non nisi Eadwigi regis temporibus, si rex jure queat appellari qui nec sese nec alios quosque bene rexerat, patuere.

(61) Aliam sub Edgardo rege, factam visionem refert Osbertus apud Surium his verbis: *Alio quodam tempore rex in die Dominica mane venatum ivit, et Dunstanum, qui tunc forte secum erat, missam suam, donec veniret differre petivit. Appropinquante ergo hora tertia, vir Dei ad ecclesiam procedit: et indutus sacris vestibus, regem, sicut ei promiserat, expectabat. Stabat ergo cubitis innixus altari, orationi ac lacrymis deditus. Tum subito sopore leviter pressus, in cælum rapitur; et beatis angelorum agminibus associatus, audit eos summæ Trinitati in laudem modulatis vocibus decantantes: Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Quorum melodiam cælestium contemplator edoctus, ad se reversus est. Et conversus ad suos interrogat rexne venerit, an non? At ubi cum nondum venisse accepit, ad suas preces sese con-*

A Quoniam quidem B. Pater Dunstanus spiritu Dei, ut ait Apostolus, agebatur (*Rom. vii, 14*), idcirco hæc et his similia quasi filius Dei promeruerat mysteria: in tantum quoque ut plerique eum assererent vanissima verborum deliramenta proferre, dum ore prophetico sanctique Spiritus imbuitione perplura prædiceret. quæ postea signis evidentissimis conspeximus facta (61).

34. Hic etiam vidit et audivit sine cujuslibet difficultatis obstaculo quædam mira spiritualium secretorum, quæ nunc pangam mysteria. Erat namque vir venerandus in amore Dei, ut diximus, semper accensus et propterea loca sacrorum cœnobiorum ob animarum ædificationem circuibat sollicitus. Venit etiam ex hac salubri consuetudine ad locum B thermarum, ubi calida lympha de abyssi latibulis guttatim vaporando ebullit, quem incolæ locum sub paterna lingua Bathum (62) soliti sunt appellare. Et cum ibidem ab ejusdem loci fratribus charitative susceptus deguisset, vidit post prandii horam cujusdam scholasticuli ex Glastoniæ cœnobio animam, ad cælorum sublimia, ab angelis Dei cum hymnorum laudibus deportatam ac magnis supernorum civium exsequiis hinc et inde stipatam. Venit autem postera die, quasi ad hujus miræ visionis testificationem, quidam e predicto cœnobio præpositus, nomine Ceolwyus, volens monastica consilia causasque fratrum suorum cum pontifice pariter more solito captare. Hunc ille de monasterio venientem, statim post datam benedictionem, sollicite, si omnia cum C fratribus suis essent prospera, interrogavit: isque mortem pueri minime comminiscens, respondit universa sub integritatis sospitate fuisse constituta. At ille sermone modesto, quoniam propriæ visionis fuerat admodum perspicacior illo: Non autumo, inquit, omnia apud omnes humanis in excessibus fore profutura. Et ille: Sunt equidem omnia, excepto quod nostræ societatis puerulus hesternæ die sub tempore meridiano necem inevitabilem moriendo subibat. Hoc est, inquit sanctus episcopus, quod dixi. Requiescat felix spiritus ipsius, secundum visionem nostram, in pace.

35. Iterum autem dum proprio immoraretur monasterio, hoc est Glastoniæ, ambulabat idem ovilium Christi solers prævisor, cum quodlibet ejusdem monasterii monacho, de domo in domum, fratrum quoque communium pabularia seu cætera eorundem

vertit. Factoque non grandi intervallo, iterum extra se ductus, audivit in cælis altisona voce dici: Ite missa est. Ad quod cum, Deo gratias, responderetur, accurrentes clerici regis, regem adesse vociferantur, sacerdotem ut festinatius missam celebret, obsecrant. At ille versus ab altari, missam se habere pronuntiat, et aliam se ea die celebraturum abnegat. Depositisque vestibus sacris, a suis de re inquiritur: quod latebat, aperitur. Ex hoc itaque sumpto sermone, regem in diebus Dominicis deinceps a venatu prohibuit. Kyrie eleison vero, quod in cælestibus didicit, suos docuit, idque multis in locis hodie sancta Ecclesia inter missarum solemniam canit.

(62) *Bathe* seu *Bathonia* urbs celebris et episcopalis in Somersetsensi comitatu.

necessaria consideratum. Et dum remeando conspectis copiis veniret ad occidentalia antiquæ Ecclesiæ climata, audivit eminus vocem cœlitus inopinato omine immissam, quæ secum incedentem monachum ad cœlestes delicias blando sub eloquio invitaverat, dicens: Veni, veni, Ælfsige, veni: sic enim erat, ut opinor, ejusdem fratris nomen. Tunc Beatus vir meriti clientis sui advocacionem intelligens, dixit: Accelera ergo fortiter, frater, apparere te quantocius; quoniam diebus citissimis, vocatus a Domino ab hujus mundi scoriis migrabis ad ipsum. Quod quidem diebus non adeo multis interpositis ita de eo, ut prædixerat, probabili indiculo adimpletum est. De hinc in eodem loco quadratam paribus angulis ecclesiam in modum fanunculi construere jussit, et constructam in honorem almi Baptistæ Joannis honorifice consecravit. O magnum gloriosi præsulis meritum, qui meruit vivens videre angelorum visiones, vocesque mirabiles eorundem audire!

36. Huic igitur dum in propria præsulatus sui civitate commanebat, sanctæ consuetudinis inter cætera sublimitatum studia fuit, ut in secretis noctium temporibus (63) sancta loca, propter multimodam populorum ad se venientium inhæsiōnem, vel etiam aliorum multorum occupationem, sancta semper psalmodia decantando lustraret. Et venit hac lege religionis innexus ad almi Patris Augustini ædiculam, nocturnis, ut dixi, temporibus oraturus: et dum se sacris inibi suppleret orationibus, processit ad orientalem Dei puerperæ (64) ecclesiam, tantumdem precaturus. Cumque ad hanc propinquando psallendoque venisset, forte ex insperato noctis eventu audierat insolitas sonoritarum (65) voces, subtili modulamine in hac eadem basilica concrepantes. At ille continuo per quemdam patuli foraminis hiatum inspiciens, vidit prælocutam ecclesiam omni esse fulgida luce perfusam, et virgineas durmas in choro gyranti hymnum hunc poetæ Seutilii cursitando cantantes: Cantemus, socii, Domino, etc. Itemque perpendit easdem post versum et versum voce reciproca, quasi in circumitionis usæ concentu, primum versiculum ejusdem hymniculi more humanarum virginum repsallere dicentes:

Cantemus, socii, Domino, cantemus honorem: D

Dulcis amor Christi personet ore pio, etc.

Hæc inquam veneranda donorum spiritalium insignia, aliaque innumera, quæ nec ego nec alius quisquam hujus vitæ incola quolibet humano eloquio prævalet enarrare, egregius præsul Dunstanus,

(63) In Vita S. Ethelberti regis Cantiorum 24 Februarii, n. 3 ista habentur: *Ad monasterium SS. Petri et Pauli S. Dunstanus crebris noctibus orandi gratia veniens, visionem supernorum civium videre et hymnis cœlestibus interesse meruit. Qui sæpius dixisse fertur quod ubicunque in ecclesia vel cœmeterio pedem quis verteret, super aliquem sanctorum pedem calcaret, adeo loca corporibus sanctorum plena esse asseruit.*

(64) De hac Deiparæ virginis ecclesia hæc revelatio refertur in Vita S. Adriani abbatis, 9 Januarii, n. 6. *Conflagrata in qua requiescit ecclesia, in viso*

A quoniam vias justitiæ ambulavit, suscipere meruerat.

37. Nunc ergo, quoniam universa honorum actuum suorum exercitia, si die noctuque in summa meditationis sagacitate, somno naturali privatus, immorarer, nequeo explanare; æquum tamen esse arbitror ut ea saltem quæ vel egomet vidi vel audiavi, justa Dei admonitione stimulatus, pro posse charitatis enodem. Huic etenim, dum tædiosum hujus vitæ incolatum laboriose incoluit, summum studium fuit ut videlicet sacris in orationibus et in Davidicis decem chordarum psalmodiis jugi frequentia insisteret, aut in vigiliis suavem somnum superando pernoctaret assiduis, aut in ecclesiasticis fervidus semper insudaret operari operibus; aut etiam mendosos libros, dum primam orientis diei lucem contueri potuit, erasa scriptorum falsitate corrigeret; aut ut vera et falsa inter virum et virum sagaci ingenio judicando discerneret; aut in pacatos quosque vel rixantes placido sermone concordans efficeret et quietos; aut viduis, orphanis, peregrinis et advenis in suis necessitatibus pio profuisset adminiculo; aut ut justa sequestratione inepta vel injusta dissociaret conjugia, aut omnem humanum ordinem trifarie paratum in proprio soliditatis proposito verbo vitæ firmaret vel exemplo, aut de justo conquisitionis suæ censu ecclesias Dei placita probitate sublevaret ditandas; aut etiam utriusque ordinis imperitos, viros videlicet vel feminas, quoscunque die noctuque poterat cœlesti sale, id est salutaris sapientiæ documento, condiret. Ideoque omnis hæc Anglica terra doctrina ejus sancta repleta est, fulgens coram Deo et hominibus, sicut sol et luna: aut etiam quando debitas vernulitalis (66) suæ horas cæterasque missarum celebrationes Christo Domino solvere censuisset, tanta mentis integritate eas decantando exercuit, ut cum ipso Domino facie ad faciem fari videretur; licet antea et tumultuantis populi conflictibus nimium esset irretitus; oculis interim ac manibus more B. Martini in cœlum semper intentis, nunquam ab oratione spiritum relaxans. Quotiesque aliquod aliud opus perfectionis dignæ vel etiam laude exerceret, in sacris etiam sacerdotum ordinationibus, ecclesiarumque vel altarium consecrationibus, seu etiam in quibuslibet rerum divinarum institutionibus, hoc semper nimio rore lacrymarum peregit, quas invisibilis habitator sanctus quoque Spiritus, qui in eo jugiter habitavit, ex oculorum rivulis potenter elicuit.

cuidam viro apparuit, dicens: Vade et dic episcopo Dunstano: Hæc tibi mandat famulus Christi Adrianus. Tu in domibus diligenter coopertis requiescis, et Mater Domini nostri atque nos famuli sui omni cæli jacturæ patemus. Quo audito Dunstanus ecclesiam S. Mariæ reparat: quam æterna dulcedine raptus, singulis noctibus frequentare solebat. Nocte autem quadam idem episcopus ecclesiam ingressus, vidit S. Adrianum inter choros cœlestium cum ipsa mundi domina collaudantem Dominum.

(65) *Sonorita dici videtur pro citharista.*

(66) *Vernulitas. i. e. famulatus.*

38. Cumque supernus inspector ad alta polorum fastigia, hæc pia omniaque beati viri studia diutissima speculatione conspiceret, tandem decrevit clementius finem laboriosorum luctaminum suorum ut cum beatis angelorum agminibus remunerantem nummum acciperet in cœlis, pro quo sæpissimæ sudarat, dum portaret leve onus ipsius in terris. Instabat namque dies pariter Domini Dei nostri Ascensionis, diesque advocacionis ipsius, in quo tamen die Domino dictante missarum celebria sine aliqua læsione compleverat, et novissimum verbi Dei fomentum commisso sibi populo multis cum lacrymarum imbribus ministravit; docens semper Dei Filium de summis cœlorum sedibus pro humana salute descendisse ad terras, quo se Patremque suum una cum Flamme sacro unum esse Deum patula patefaceret pietate; et ut eadem, qua præfatus sum die, devicto diabolo et liberato populo suo, cœlos, de quibus venire videbatur, ascenderet. Qui cum hu-

A jus exhortationis clausulam terminando posuisset, nimia cordis charitate poposcit, quod ipse primitus celeri petitione impetravit, hoc siquidem, ut omnipotens Dominus paterna pietate quibuscunque fidelibus, membris videlicet Jesu Christi, scandendi facultatem condonaret, quo principium et caput quorumcunque Christus in prædicta die potenter ascenderat. His ille alloquiis cæterisque prædicamentis salubribus ter sub una die ipsius celebratione commissorum corda affatius permonuit: primo enim, ut ecclesiasticus ordo post lectionis Evangelium jure insinuat; secundo post gratuitam collatæ sibi potestatis benedictionem; tertio vero, post piæ pacis conferentiam, quando communi carmine cecinimus: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis*, tunc quidem et ipse commissos sibi agniculos, a peccatorum prius ponderibus leviatos, pio..... *reliqua desiderantur*.

COMMENTARIUM

IN LIBRUM BEDÆ DE RERUM NATURA.

(*Exstat inter opera Bedæ, tom. I, pag. 187 seqq.*)

COMMENTARIUM

IN LIBRUM DE LOQUELA PER GESTUM.

(*Opp. Bedæ, ibid., pag. 686.*)

ANNO DOMINI MVI.

SANCTUS ÆLFRICUS

ARCHIEPISCOPUS CANTUARIENSIS.

NOTITIA HISTORICA IN SANCTUM ÆLFRICUM.

(*MABILL., Acta SS. Bened., tom. VIII, pag. 55.*)

1. Hujus sancti antistitis nomen varie apud Anglicanos auctores scriptum legitur, qui eum *Alfricum. Ælfricum, Elfricum, Alvricum, Alvredum*, imo et Saxonice *Alrio* quandoque appellant. Genus ipsius, parentes aut patriam nemo commemorat; nobili tamen genere natus dicitur in epistola ad Cantuarienses, quam infra exhibebimus. In Abingdoniense seu Abbendonensi percelebri monasterio quod in agro Berrocensi situm est, vitam egisse monasticam asserunt omnes, cujus etiam cœnobii abbas fuisse dicitur. Hunc certe ei titulum post Willelmum Malmesburiensem libro *De gestis pontificum Anglorum*, concedunt omnes ferere recentiores historici; quod tamen inficiatur Henricus Warthon tomo I Angliæ sacræ in dissertatione singulari de

C duobus Elfricis, ubi multa congerit de nostro Ælfrico scitu non indigna; hunc vero Sancti Albani abbatem fuisse plus quam probabile existimat. Porro in ejus electionis decreto, quod hic infra exhibebimus, monachus, non abbas appellatur; nec ullus scriptis mandavit quid abbas egerit, aut quanto tempore id munus obierit. Multis virtutibus eum floruisse in monasterio Abbendonensi testis est epistola quam ex Nicolai Harpsfeldii *Historia Anglicana sæculo decimo*, capite septimo, huc proferimus integram.

« Universis sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ filiis,
« clerus et populus ejusdem Ecclesiæ devotas ora-
« tiones. Universitati vestræ est cognitum quantum
« temporis est, ex quo accidentibus variis eventibus